

LA INTEGRACIÓ DE LES TIC EN LA DOCÈNCIA: TEORIA I PRÀCTICA

Raquel Maspoch Alsina
raquel.maspoch@upf.edu

Òscar González Camaño
oscar.gonzalez@upf.edu

Raquel Crisóstomo Gálvez
raquel.crisostomo@upf.edu

Josep Pich Mitjana
josep.pich@upf.edu

Universitat Pompeu Fabra

Resum

En el nou Espai Europeu d'Ensenyament Superior (EEES) les TIC (Tecnologies d'Informació i Comunicació) juguen un paper fonamental, donant suport a la docència dins i fora de l'aula. Dins de la Universitat Pompeu Fabra, la USQUID (Unitat de Suport a la Innovació i la Qualitat Docent) d'Humanitats, des de la seva creació el 1998, ha destacat per la integració de les TIC a la docència, arran sobretot dels canvis en els paradigmes educatius.

Uns paradigmes que, en la nova societat de la informació, aposten per la imatge (hipervisualitat). La nova visualitat porta a l'individu a nous formats, a noves maneres d'entendre l'educació, l'aprenentatge i, en darrera instància, la docència. La hipervisualitat, alhora, ens remet a l'hipertext com a eina per tal de donar espai i contingut a les assignatures que s'imparteixen a les universitats. Assumir que passem d'una pedagogia, sovint anquilosada, a un nou estil docent dins de l'aula, és un dels reptes que el professorat –i en conseqüència l'alumnat– ha d'assumir.

La USQUID d'Humanitats posa en pràctica els canvis que en els darrers anys han sorgit en la societat digital. D'aquesta manera s'ha dedicat a la creació de pàgines web d'assignatures i de llibres electrònics (*e-books*), com a eines importants per a la docència i l'aprenentatge.

D'una banda, les pàgines web superen les restriccions d'espais digitals interns (intranet) i aporten un suport visual –i sovint auditiu– a la docència, que permeten als alumnes treballar els materials de classe d'una manera més àgil i que, en darrer terme, posa a les seva disposició recursos de tipus divers, per tal d'ampliar la informació donada a classe. En alguns casos, a més, la web esdevé un entorn essencial on professorat i alumnes troben els materials necessaris per a la docència i l'aprenentatge, on s'estableixen les pautes necessàries per a programes de seminaris i on s'intenta, curs a curs, anar cap a l'ideal de l'avaluació continuada.

D'altra banda, els llibres electrònics ofereixen l'oportunitat de replantejar el format ja tradicional, dels arxius en format *Portable Document Format* (PDF), i s'encaminen cap a la construcció d'hipertextos d'informació: eines i formats útils per a la docència i on l'alumne troba una informació de qualitat.

Malgrat tot, aquesta posada en pràctica de la teoria necessita de millores en la confecció de les pàgines web, de més formació entre el professorat i del personal tècnic i de més suport del propi centre.

Presentació

La **USQUID d'Humanitats** (Unitat de Suport a la Qualitat i a la Innovació Docent: <http://www.upf.edu/fhuma/usquid/>) ha estat la primera unitat de suport en la integració de les TIC a la Universitat Pompeu Fabra. La nostra filosofia sempre ha sigut que el professorat se

senti còmode en el desenvolupament del projecte, proporcionant solucions i alternatives tecnològiques que puguin ser integrades progressivament tant en les metodologies pròpies de cada professor/a com en les diferents assignatures.

Nascuda l'any 1998, la USQUID d'Humanitats és una unitat que ha hagut d'adaptar-se a les diferents necessitats sorgides de la implementació de l'Horitzó Bolonya. Durant aquesta dècada de funcionament, la USQUID d'Humanitats ha realitzat més de seixanta projectes en diverses àrees, sobretot en dues modalitats:

- La creació i implementació de pàgines webs, algunes d'elles vinculades a seminaris pràctics segons els paràmetres de la Declaració de Bolonya.
- La creació i edició de llibres digitals (*e-books*) destinats a materials d'ampliació de les assignatures.

Les TIC i els canvis socials: vers una nova manera d'aprendre

La popularització de les noves tecnologies, amb l'entrada d'Internet i els PC a les llars, ha generat canvis socials, econòmics i tecnològics d'una proporció semblant al descobriment del foc. Aquests canvis es produeixen a un ritme vertiginós i demanen que la societat s'adapti ràpidament a les noves necessites sorgides de la generalització de les TIC.

Un dels canvis vinculats a la inserció de les TIC en la majoria d'àmbits és l'aparició d'una nova visualitat. Des del mite de la caverna de Plató, passant per les pintures murals romàniques i arribant a la televisió, el món occidental ha aprofitat el poder d'evocació i d'atracció de la imatge. Com afirma De Miguel i Pinto, «cada país i època veu el món d'una manera determinada» (RENOBELL, 2005, 2). En aquest sentit, cada una d'aquestes maneres de mirar —visualitats— neix de la unió de la visió i del pensament, de la percepció i de la cultura d'un lloc i moment determinats. Així, en la societat occidental hi trobem tres grans canvis de visualitats que coincideixen amb el sorgiment de la impremta, la fotografia i els mitjans de comunicació de masses, i Internet i les noves tecnologies de la informació i la comunicació (TIC).

La nova visualitat que defineix la societat que neix amb les TIC (societat digital) és la **hipervisualitat**: la possibilitat de reproduir, simultàniament, una imatge en milions d'espais diferents juntament amb la capacitat de representar fenòmens socials de formes diverses i a través de diferents mirades. Així doncs, gràcies a l'aparició de les TIC, la imatge ha pres una rellevància inèdita en democratitzar-se'n la producció. Les càmeres digitals i Internet, amb espais com Flickr i Youtube, han posat a la mateixa alçada les visualitats professionals dels mitjans de comunicació de masses i les imatges domèstiques. D'aquesta manera, la imatge ha entrat en les vides privades com un element comú i normalitzat.

Tanmateix, l'oportunitat que ens ofereixen les TIC per produir i reproduir imatges no és la única explicació per a aquesta hipervisualitat. En primer lloc, sabem que «una imatge val més que mil paraules» i que en una societat de ritme frenètic —la societat de l'estrès on llibres com *Elogio a la lentitud* de Carl Honoré són *best-sellers*— aquesta capacitat de síntesi permet de transmetre més informació en menys temps.

En segon lloc, el món de l'economia en els darrers quaranta anys s'ha regit pel poder d'atracció de la publicitat visual. Els mitjans de comunicació, sobretot premsa i televisió, han

donat progressivament més importància als espais publicitaris, cosa que ha provocat una saturació del públic —un adult espanyol rep una mitjana de cent impactes publicitaris cada dia. De fet, el model publicitari ha arribat a altres esferes de la societat: les pàgines d'Internet capten l'atenció dels usuaris amb l'impacte de pantalla (*pantallazo*); els telenotícies seleccionen les notícies i les imatges en funció de la seva espectacularitat; i la identitat personal està cada dia més supeditada a la imatge corporal: «la imatge que oferim als demés és la que situem en el mercat social tot esperant ser acceptats, volguts, desitjats, compresos. És molt trist pensar que som el nostre propi anunci» (RENOBELL, 2005, 7).

De fet, aquesta hipervisualitat ha portat a alguns teòrics, com és el cas de Giovanni Sartori, a parlar d'una nova espècie humana: l'***homo videns***. Segons l'autor, l'*homo sapiens* hauria arribat a la seva plenitud amb l'aparició de la impremta, però amb la irrupció de la televisió i les TIC, estaria evolucionant cap a l'*homo videns*, submergit en una sobreproducció d'imatges molt abans que aprengui a llegir (SARTORI, 2000, 11). Sartori també critica la societat de l'hipertext per destruir la lògica lineal del llenguatge escrit, cosa que el porta a definir que les primeres generacions de la societat digital esdevindran adults marcats, durant tota la seva vida, per una atròfia cultural que els impedirà treballar amb el pensament logicodeductiu.

Encara que la predicció de Sartori parteix d'un plantejament excessivament reduccionista, aporta una intuïció que ja ha començat a ser una realitat: el món de les TIC requereix un nou llenguatge per a la comunicació i en la docència. Així, en la realitat virtual, el text passa a il·lustrar les imatges. Per aquest motiu, **Meadow afirma que l'educació en la societat digital ha de treballar de forma especial la capacitat per entendre i produir informació gràfica així com l'habilitat de llegir i escriure continguts numèrics i simbòlics** (CORNELLA, 2000, 212).

Pedagogies anquilosades

Avui, la productivitat i la competitivitat de totes les àrees de l'economia i de la societat depenen

de la creació i del tractament d'informació. Ens trobem en un món on realment «la informació és poder», som irrefutablement ciutadans de l'era de la informació. Ara bé, com encaren les estructures educadores (escola, mitjans de comunicació, etc.) la necessitat de passar de la societat industrial a la societat de la informació? Sembla que amb un recull de bones intencions i amb poques posades en pràctica efectives.

Com exemplifica Pappert (GROS, 2004, 57), els canvis en les institucions educatives són molt

lents: imaginem que fa un segle haguéssim congelat un cirurgià i un professor i ara els tornéssim a la vida. El cirurgià entraria a la sala d'operacions i no reconeixeria ni el lloc ni els objectes i se sentiria totalment incapacitat per actuar. Tanmateix, què passaria amb el professor? Segurament reconeixeria l'espai com una classe i trobaria un guix i una pissarra amb els quals començar a treballar.

Davant d'aquesta immobilitat de les instàncies educatives, **la nova societat digital ens emplaça en una obsolescència sistemàtica**. Lévy, l'any 1998, escrivia: «per primera vegada en la història de la humanitat, la majoria de les competències adquirides per una persona al

principi de la seva trajectòria professional seran obsoletes al final de la seva carrera» (CORNELLA, 2000, 49).

Aquesta necessitat de reciclatge constant no només afecta els alumnes sinó que també, com ja assenyalava Santaló l'any 1975, «la majoria de docents han d'ensenyar coses que no havien après en la seva època d'estudiants. Els llibres de text queden antiquats en pocs anys. Tot és una conseqüència natural de la velocitat del canvi en la tecnologia i en la manera de viure» (ALSINA, 2001, 150).

D'una banda, els problemes de la vida diària varien amb el pas del temps, la qual cosa hauria de comportar una adaptació i un canvi d'actitud per part de les entitats educatives, tenint present que cal educar els nens i adolescents per viure en aquest món i no en el del segle XIX. De l'altra, la societat de la informació ha posat en evidència que ningú no sap tantes coses com el col·lectiu i que ningú no disposa de tanta informació com la xarxa.

L'educació d'avui per als ciutadans del futur ha de treballar per crear espais on els alumnes aprenguin de manera activa i ha de posar en segon pla la transferència de sabers. **El paper dels educadors ja no és el de transmetre coneixements, sinó el de seleccionar la informació rellevant:** si només sóc capaç de repetir el que diuen els llibres, «senzillament, estic fracassant com a docent... » (CORNELLA, 2000, 60)

Així, l'educació per a la societat digital ha de treballar perquè els seus alumnes:

- sàpiguen trobar i treballar amb els recursos d'informació i, alhora, dominar la sobrecàrrega informacional o «infoxicació» (CORNELLA, 2000, 48),
- tinguin un criteri sòlid que els permeti determinar la qualitat i la fiabilitat de les fonts així com comprendre la informació en els contextos socials en què s'ha produït,
- siguin capaços tant de recollir informació com de produir-ne i publicar-la en el format digitals,
- puguin identificar els problemes que tenen, delimitar si la informació que han recollit és suficient i aplicar aquesta informació al problema que els ocupa, i
- sàpiguen reciclar-se constantment i puguin decidir «quines invitacions d'aprenentatge han d'acceptar» (GROS, 2004, 31).

La posada en pràctica

Pàgines web d'assignatures

Durant aquesta dècada de treball de la USQUID d'Humanitats hem observat un canvi en la percepció que té el professorat de les pàgines web i del suport digital de les classes. Probablement esperonats per la reforma educativa promoguda per l'EEES i per la feina de divulgació contínua que s'ha fet des de la USQUID, el nombre de projectes ha crescut exponencialment en nombre i també en diversitat. Queden però encara algunes especialitats amb certa resistència a treballar amb el món de les noves tecnologies. Així, de la seixantena

de projectes realitzats per la USQUID, el 35% pertany a les àrees d'Art, el 32% a Geografia i Història, el 26% a Literatura, i només el 7% pertany a l'àrea de Pensament.

L'any 1998 la Universitat Pompeu Fabra va crear un entorn de gestió de fitxer digitals anomenat Aula Global. Aquest entorn tenia com a objectiu potenciar la presència de les TIC a les aules de la Universitat així com oferir als docents eines per treballar en activitats virtuals com xats i taulells de debat. Malgrat els objectius de l'eina, el desconeixement de les TIC entre el professorat, la manca de suport personalitzat per treballar amb el gestor i certes limitacions de funcionament, han provocat que l'índex d'ús d'aquesta eina hagi estat menor del que s'havia previst. Aquestes limitacions han fet que l'Aula Global s'hagi convertit més aviat en una eina de comunicació professor-alumne més que en un espai de gestió d'informació i recursos.

Davant d'aquestes restriccions, molts professors han preferit treballar amb estructures més mal-leables i que es poguessin adaptar als seus requeriments docents. Com hem comentat abans cada projecte de pàgina web s'inicia a partir dels requeriments del professor/s vinculats al projecte. Així, tant la creació de l'estructura de la web com el seu disseny estan totalment supeditats a la metodologia del docent. No obstant això, des de la USQUID procurem que totes les estructures bàsiques de la web segueixin uns paràmetres semblants i que tinguin:

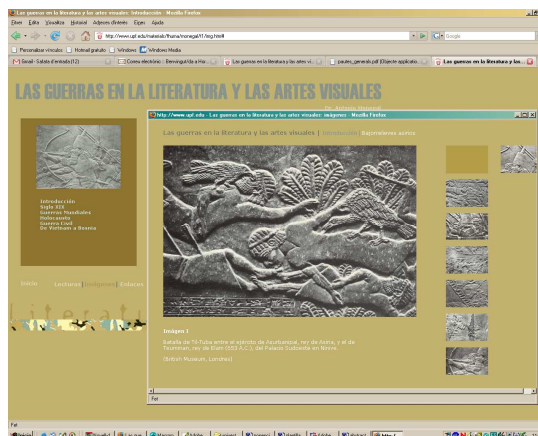
- un apartat dedicat a la informació administrativa de l'assignatura (fitxa de professor, horaris, classes, programa, bibliografia bàsica, avaluació, etc.),
- un apartat dedicat als materials que es treballaran a classe,
- un apartat dedicat a materials complementaris
- un espai de contacte per enviar correus al docent i a la USQUID d'Humanitats (en cas d'incidència i/o dubtes de caire tècnic).

A través d'aquestes estructures, les diferents webs han adaptat el seu funcionament i continguts als requeriments d'aquesta nova visualitat, la hipervisualitat, descrita en l'apartat anterior. Així doncs, les web creades per la USQUID han estat dissenyats perquè compleixin les funcions següents:

- **Donar suport visual i/o auditiu a les explicacions del professorat.** En línia amb la nova visualitat de l'alumnat, les pàgines web han permès ampliar la informació de l'assignatura amb documents no textuais.

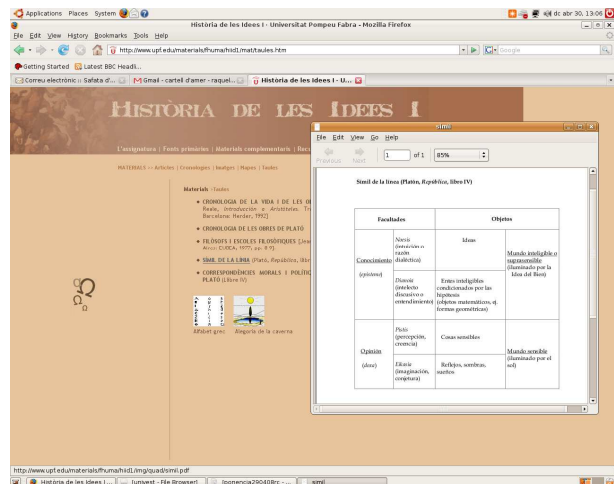
En trobem un exemple a la web de l'assignatura **Las Guerras i la Literatura en las Artes Visuales** on el Dr. Antonio Monegal utilitza les galeries d'imatges per il·lustrar gràficament les relacions entre la literatura de guerra i les fotografies i obres artístiques dedicades a la mateixa temàtica.

Fig. 1. http://www.upf.edu/materials/fhuma/monegal/index_1.htm

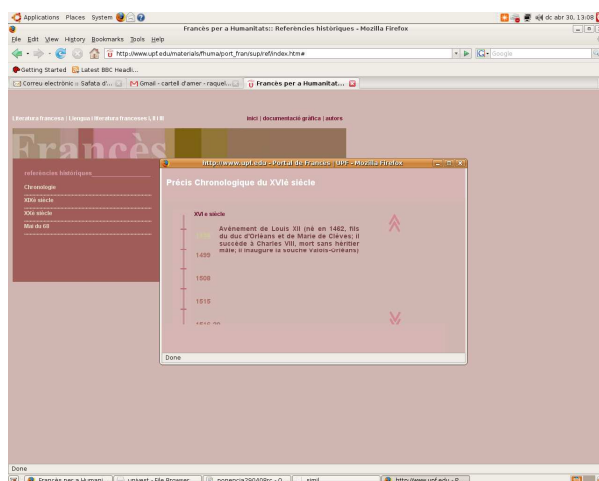
També hi ha la web **Història de les Idees I** on la Dra. Raquel Bouso ofereix als alumnes taules esquemàtiques per ubicar visualment les cronologies dels pensadors antics.

Fig 2. <http://www.upf.edu/materials/fhuma/hiid1>

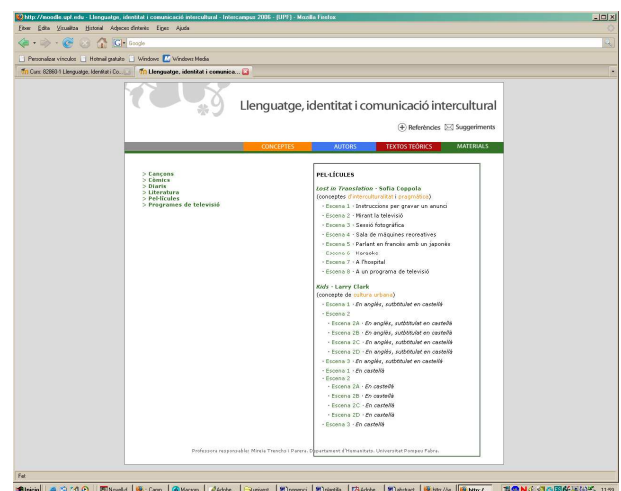
Un altre exemple el trobem al **Portal de Francès per a Humanitats**, on la Dra. Hélène Rufat, el Dr. Carles Besa i la Dra. Montserrat Cots, han construït unes cronologies interactives sobre els diferents períodes de la Literatura Francesa.

Fig3.
http://www.upf.edu/materials/fhuma/port_fran

En altres casos, el suport a les explicacions es fa a través d'arxius audiovisuals, com els emprats en l'assignatura **Llenguatge, Identitat i Comunicació Intercultural** de la Dra. Mireia Trenchs. En aquest cas, s'ha treballat amb arxius audiovisuals reduïts tant de pel·lícules com de programes de televisió.

Fig 4. Web d'accés restringit a la comunitat universitària

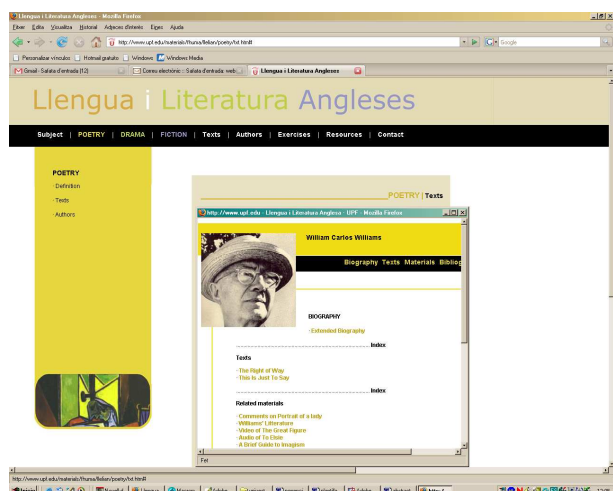

Fig 5. <http://www.upf.edu/materials/fhuma/llelian/index.htm>

- **Oferir als alumnes la possibilitat de treballar amb els materials de classe** sense les restriccions pròpies dels dossiers tradicionals: format imprès, preu elevat i poca durabilitat.

En trobem un exemple a la web Fonaments de la **Història de l'Art** del Dr. Eduard Cairol. En aquesta pàgina els alumnes troben les imatges de les obres d'art estudiades en cada unitat didàctica i els textos digitalitzats que el Dr. Cairol ha escollit com a punt de partida per a la reflexió sobre qüestions estètiques suscidades per cada una de les diferents obres i recollides en l'apartat "Qüestió disputada".

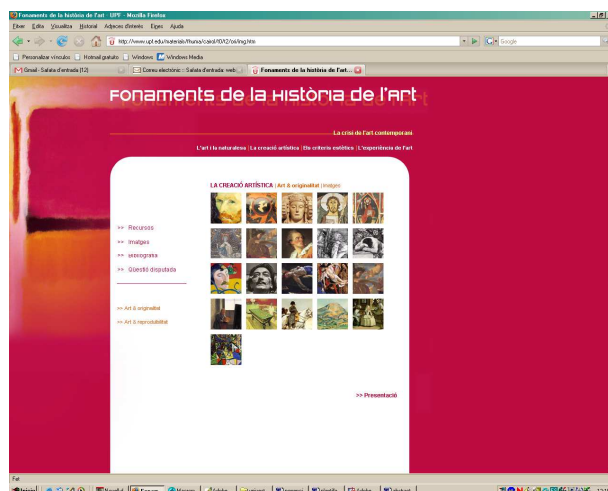

Fig 6.
<http://www.upf.edu/materials/fhuma/cairol/index.htm>

- Posar a la disposició dels estudiants una **selecció de recursos per ampliar la informació** presentada a classe i guiar l'alumne a l'hora de realitzar els treballs de l'assignatura amb l'objectiu d'evitar-ne la "infoxifació".

Així, la web de **Literatura Anglesa** coordinat per el Dr. Pere Gifra i la Dra. Maria Antònia Oliver ofereix la possibilitat de consultar un glossari vinculat al text que es treballarà a classe, de trobar exercicis per ampliar la comprensió del fragment i una fitxa de l'autor que recull imatges relacionades amb la creació del text en qüestió i/o il·lustradores de la temàtica del text.

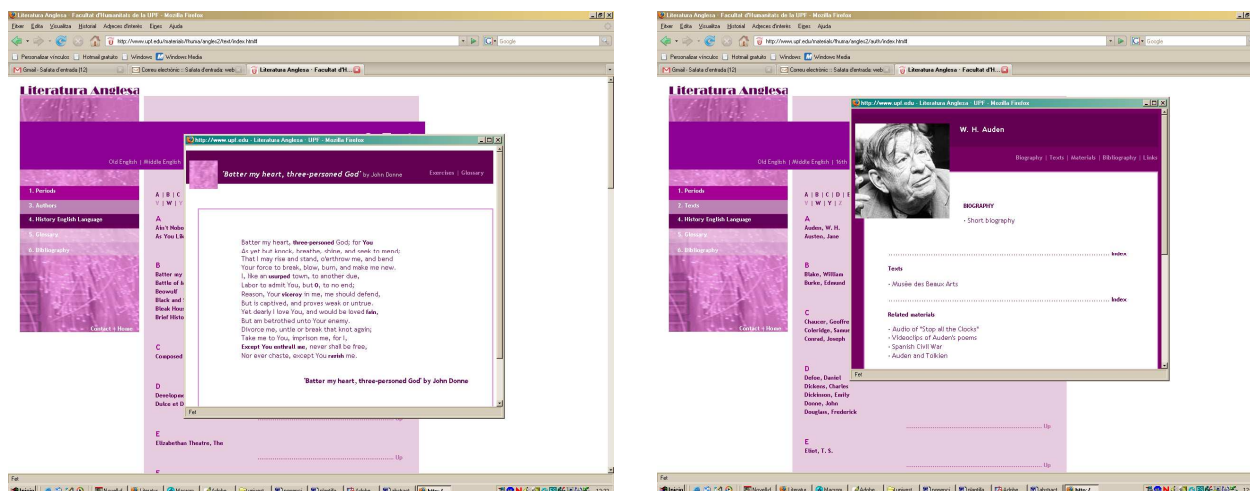

Fig. 7 i 8. <http://www.upf.edu/materials/fhuma/angles2/index.htm>

En detall: les webs d'Història Contemporània I i d'Història Política i Social Contemporània II

Dos exemples de la integració entre les TIC i els plantejaments de l'Horitzó Bolonya són les webs de les assignatures **Història Contemporània I** (de la Llicenciatura d'Humanitats: <http://www.upf.edu/materials/fhuma/hc1/>) i **Història Política i Social Contemporània II** (de la Llicenciatura de Ciències Polítiques i de l'Administració: <http://www.upf.edu/materials/fhuma/hpcs2/>).

Ambdues webs es van crear durant el curs 2005-2006 perquè els alumnes poguessin trobar els materials necessaris per desenvolupar l'assignatura. En una primera fase (curs 2005-2006), aquestes webs, bessones en continguts, van existir en paral·lel amb un dossier imprès de materials que els alumnes podien adquirir a la copisteria de la Universitat. En aquest curs, alhora, el professorat d'Història Política i Social Contemporània II va encetar un programa de seminaris que representaven el 40% de la nota. La web de l'assignatura responia a la necessitat d'aprofitar les TIC per tal de millorar la docència.

Al curs 2006-2007 el dossier de l'assignatura va ser digitalitzat i penjat a la web tant de l'assignatura d'Humanitats –en què s'inicià també un programa de seminaris– com a la de Ciències Polítiques i de l'Administració. Les dues webs van esdevenir, llavors, un espai important del programa de seminaris.

En el curs 2007-2008 les webs s'han renovat, ampliant-ne les seccions (articles, mapes, materials, imatges i bibliografies), esdevenint, així, l'eix vertebrador de la docència: a l'hora de substituir l'Aula Global, es transformen en l'espai on els alumnes troben els materials necessaris per realitzar els seminaris, els grups de seminari on cadascú estava adscrit, les pautes de correcció dels treballs i, dins de l'assignatura **Història Política i Social Contemporània II** – plenament adaptada als paràmetres de l'EEES – els materials fonamentals de les classes teòriques reduïdes a 2 hores per tema.

Les dues assignatures apliquen al seu programa seminaris adaptats a les directrius de la Declaració de Bolonya i de l'EEES: reducció de les classes magistrals per a la potenciació dels

seminaris (grups reduïts) i, en paral·lel, aprenentatge de l'alumnat fora de l'aula, etc. De la mateixa manera, sovint es fan servir recursos alternatius relacionats amb les matèries de l'assignatura, com ara cinefòrums (al curs 2005-2006, <http://www.upf.edu/sacu/cell/cultura/propostes/cineforum.htm>).

Les webs esmentades són un element essencial de les assignatures en el nou paradigma educatiu: faciliten l'accés als materials de l'assignatura, vehiculen l'alumnat amb els diversos seminaris i ajuden a la implementació final d'aquests seminaris, donat que integren el discurs de la classe plenària amb la pràctica i optimitzen el treball de l'alumnat dins i fora de l'aula.

Professorat i alumnes s'han adaptat, en els darrers tres cursos a una implementació de les TIC a la docència. A cada curs que passa hi ha millores que permeten que la docència evolucioni. La gradual aplicació de les TIC permet passar de la simple comunicació de coneixements –a través de articles, mapes, imatges i textos digitalitzats– a la creació de materials nous, com els llibres electrònics que ajuden l'alumne en l'estudi dels continguts de l'assignatura.

Les enquestes periòdiques fetes entre els alumnes de les dues assignatures en els cursos 2005-2006 i 2006-2007 permeten fer un seguiment de la seva opinió respecte els nous materials: a l'assignatura d'Humanitats el nivell de satisfacció dels alumnes respecte a l'adequació dels materials didàctics manté xifres molt similars (8,28 i 8,88, segons els dos grups de l'assignatura) respecte l'any anterior (8,9 i 8,37, respectivament). A l'assignatura de Ciències Polítiques les puntuacions del curs 2006-2007 són encara millors (8,92 i 8,96) que en el curs anterior (7,85 i 7,38). Es tracta en ambdós casos de xifres sobre un percentatge dels alumnes que ronda entre el 45 i el 59% de participació en les enquestes.

Com els alumnes, el professorat de les dues assignatures aprofita els resultats de l'avaluació formativa i s'adapta paulatinament en les TIC. La introducció d'una pauta de correcció en els seminaris, publicada periòdicament en les webs de les assignatures, permet millorar l'avaluació dels alumnes, que són conscients que aquesta avaluació esdevé contínua des del primer moment. Malgrat tot, continua sent important la classe teòrica com a eix fonamental de la docència i l'estudi diari dels continguts: cap TIC sembla que pugui canviar aquest paradigma a curt termini.

El canvi en l'avaluació esdevé també un element cabdal, acompanyat de la implementació de nous materials a través de les TIC. Del "tot o res" a l'examen final, l'alumne d'aquestes dues assignatures opta, en els darrers tres cursos, per un programa de seminaris que, des del primer dia, li garanteix una part substancial de la nota final, alhora que es converteix en una avaluació contínua des del principi.

Durant els cursos 2005-2006 i 2006-2007, la nota final de les dues assignatures es dividia en un 65% de la nota que s'obtenia amb el resultat de l'examen final i un 40 % a través dels seminaris –7 treballs de 0'5 punts a Humanitats i 5 treballs de 0,7 punts a Ciències Polítiques, amb un bonus a totes dues de 0,5 punts per fomentar la participació activa a classe.

Al curs 2007-2008 s'ha mantingut aquest sistema d'avaluació a l'assignatura d'Humanitats, però a Ciències Polítiques la ratio ha canviat: un 50% de la nota final surt de l'examen, mentre que la resta surt dels seminaris –6 treballs de 0'8 punts cadascun més un bonus de participació de 0'7 punts. En les dues assignatures, en el millor dels casos, un

alumne podria treure un 10,5, fet que no es compleix però que pot incentivar a la participació activa als seminaris.

A aquests seminaris, l'avaluació continua i fins i tot la progressiva implementació de les TIC no s'ha realitzat sense algunes resistències entre alguns alumnes. De vegades, l'alumne es queixa que no hi ha suficients classes magistrals o que els seminaris no serveixen per aprendre.

Sovint no s'entén el concepte d'avaluació continua: hi ha alumnes que pensen que una nota de 0,3 en un seminari –sobre 0,7– significa que s'ha “suspès la pràctica”. Les enquestes dels alumnes reflecteixen aquests dubtes i resistències: en la qüestió sobre les pràctiques i seminaris de l'assignatura, a Humanitats es percep una certa davallada en la valoració dels alumnes, passant de 7,2 i 9,6 segons grup el curs 2005-2006 a 5,84 i 6,14 durant el curs 2006-2007; a Ciències Polítiques, en canvi, els alumnes valoren amb 6,75 i 6,24 durant el curs 2005-2006 i amb 7,7 i 7,55 durant el curs 2006-2007. S'ha de dir que a Humanitats els alumnes són de tercer cicle, menys acostumats a canvis sobtats de la seva avaluació, a diferència dels de Ciències Polítiques, que són de primer cicle.

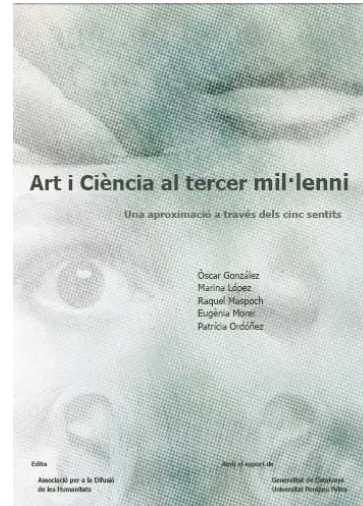
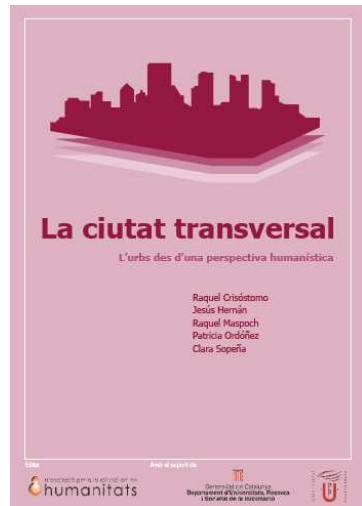
En resum cal canviar el paradigma que els propis alumnes assumeixen com a habitual: cal donar a entendre que el treball dins i fora de l'aula, amb l'ajut de les TIC, compta des del primer dia, i que amb l'avaluació continua se sumen punts des del principi, no jugant-s'ho a l'examen final. Per això, i arran de l'experiència adquirida amb aquestes dues assignatures, les TIC poden i de fet han de jugar un paper fonamental en l'aprenentatge dels estudiants. I en aquest sentit també el professorat s'ha de posar al dia i aprofitar al màxim les millores que les TIC aporten a la docència dins de l'aula.

Els llibres electrònics o e-books

Des de l'any 2005, la USQUID d'Humanitats ha començat a treballar en la creació de llibres en format electrònic. Les dues primeres iniciatives, realitzades conjuntament amb l'Associació per a la Divulgació de les Humanitats (ADH), van rebre un ajut de la Generalitat de Catalunya i van consistir en la creació d'un manual universitari digital que s'implementarà properament en un entorn *wiki*.

Aquests dos primers projectes es titulen *La ciutat transversal* i *Art i Ciència al Tercer Mil·lenni* i han inaugurat la col·lecció de manuals electrònics amb el nom de “Transversal”. La col·lecció té com a objectiu treballar temàtiques de manera interdisciplinària i fer-ho a través de la generació de continguts per part de l'alumnat i amb la pauta dels docents.

Fig. 9 i 10. Captures dels dos primers volums de la col·lecció “Transversal”

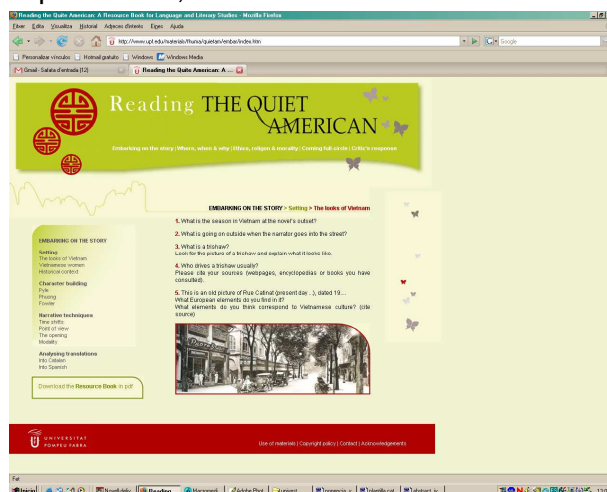

Ara bé, a partir d'aquest dos manuals la USQUID ha començat a replantejar el format dels llibres electrònics i ha passat a construir hipertextos d'informació. En obrir un dels nostres e-books, l'usuari, ja sigui alumne, investigador o docent, troba un text que possibilita la recerca d'altres materials i altres vies argumentals, i l'ampliació qualificada de coneixements a través d'enllaços estratègicament ubicats. Per tant, aquests hipertextos són molt útils per a la docència i ajuden que l'assignatura aconsegueixi els seus objectius, així com que l'alumnat trobi informació de qualitat sobre un tema específic.

Aquest 2008, la USQUID d'Humanitats ha iniciat un projecte de llibre electrònic en la línia de renovació de format que comentàvem en el paràgraf anterior. Així, conjuntament amb el Seminari d'Anglès de la Facultat d'Humanitats, ha començat a treballar en el projecte *Reading The quiet American: A resource book for Language and Literary studies*, projecte que també té el suport de la Facultat d'Humanitats i l'AGAUR-Generalitat de Catalunya

Fig. 11. <http://www.upf.edu/materials/fhumal/quietam>.

En aquest cas, s'ha modificat el format dels llibres anteriors i el web presenta exercicis i materials vinculats als diferents eixos temàtics del llibre *The Quiet American* de Graham Greene. El pas següent serà crear exercicis interactius amb l'eina JClic on els usuaris puguin treballar directament amb la plataforma web.

Conclusions

L'any 1998 els projectes de la **USQUID d'Humanitats** eren altament innovadors dins de l'àmbit universitari: poques eren les iniciatives que combinaven els materials digitals amb la presencialitat dels cursos. Ara bé, una dècada després el món de les TIC ha evolucionat vertiginosament i ofereix un món d'alternatives que la docència pot i té la obligació de potenciar.

En aquest sentit, els projectes digitals de la USQUID d'Humanitats proporcionen a l'alumnat una guia de treball i ampliació d'informació de les temàtiques treballades a casa i s'acosten, progressivament, a les noves tendències digitals: l'hegemonia de la imatge o hipervisualitat i la interactivitat amb l'usuari. Queda però molta feina per fer i per això llistem els punts a treballar a:

a) La confecció de pàgines web d'assignatures

- Les limitacions tecnològiques del servidor de la Universitat no permeten treballar amb estructures més àgils i innovadores com els gestors de continguts, ni permeten vincular els webs a bases de dades. En conseqüència, les webs de la USQUID no poden treballar amb elements dinàmics com cercadors, etc.
- La manca de familiaritat dels docents amb les TIC fa que poques vegades s'utilitzin espais propis del web 2.0 on els alumnes puguin interactuar en la creació de coneixement. No s'empren fòrums, xats, ni tampoc es contempla la possibilitat que els alumnes puguin crear una part del material penjat al web.
- El professorat de la Facultat d'Humanitats, paradoxalment, no està acostumat a treballar en projectes interdisciplinars i en conseqüència són poques les pàgines que permeten reflexionar sobre temàtiques de manera transversal.
- El pressupost destinat als diferents projectes només cobreix les despeses de creació del material digital i no contempla ni les despeses de manteniment i actualització de l'espai ni el seguiment del grau de satisfacció que en tenen els alumnes.
- La Universitat tampoc posa a la nostra disposició eines per fer un seguiment virtual de les estadístiques d'ús del web. L'únic indicador de què disposem directament és el grau de satisfacció del professorat ja que en comptades ocasions se'ns transmet l'opinió de l'alumnat o aquest ens fa arribar la seva opinió.

b) Punts a treballar del servei de la USQUID d'Humanitats

- La poca familiaritat amb l'ús de les TIC fa que molts professors mostrin reticència a l'hora de treballar amb nous formats. Un web potencialment útil no es converteix en una bona eina docent si el professorat no se sent còmode amb l'espai i no l'utilitza o l'esmenta freqüentment a classe. Caldria promoure, doncs, la formació en TIC per disminuir la fractura digital entre professorat i alumnat.
- La Universitat aplica els ajuts en concepte de pagament dels serveis de la USQUID, en aquest sentit, la dedicació del professorat a la creació i organització de material no es veu recompensada directament en forma monetària.

- La Universitat considera el personal de la unitat com a becaris i no com a professionals (encara que fa més de 10 anys que hi treballem) i per tant no inverteix directament en la formació d'aquest personal. De fet, tots els membres de la unitat tenen una formació autodidacta.

Bibliografia

ALSINA, À.; C ALLÍS, J. I CALABUIG, T. «La didàctica de la matemàtica en l'obra de Lluís Santaló» dins *Homenatge al professor L. A. Santaló*. Girona: Departament de Didàctiques Específiques de la Universitat de Girona – Edicions de la Universitat de Girona, 2001.

CORNELLA, A. *Infonomia.com: la empresa es informació*. Bilbao: Deusto, 2000.

GROS, B. (coord.) *Pantallas, juegos y educación. La alfabetización digital en la escuela*. Bilbao: Desclée de Brouwer, 2004.

RENOBELL, V. «Hipervisualidad. La imagen fotográfica en la sociedad del conocimiento y de la comunicación digital». *UOC Papers*. Núm. 1. <http://www.uoc.edu/uocpapers/1/dt/esp/renobell.pdf>, 2005.

SARTORI, G. *Homo videns. La sociedad teledirigida*. Madrid: Taurus, 2000.

Qüestions i/o consideracions per al debat

- Podem parlar d'una implicació real de les universitats en el suport de les TIC a la docència?
- Hi ha una acceptació real de les TIC per part de l'alumnat?
- Una vegada fetes les webs i els llibres electrònics, cap a on va la innovació en les TIC aplicades a la docència?